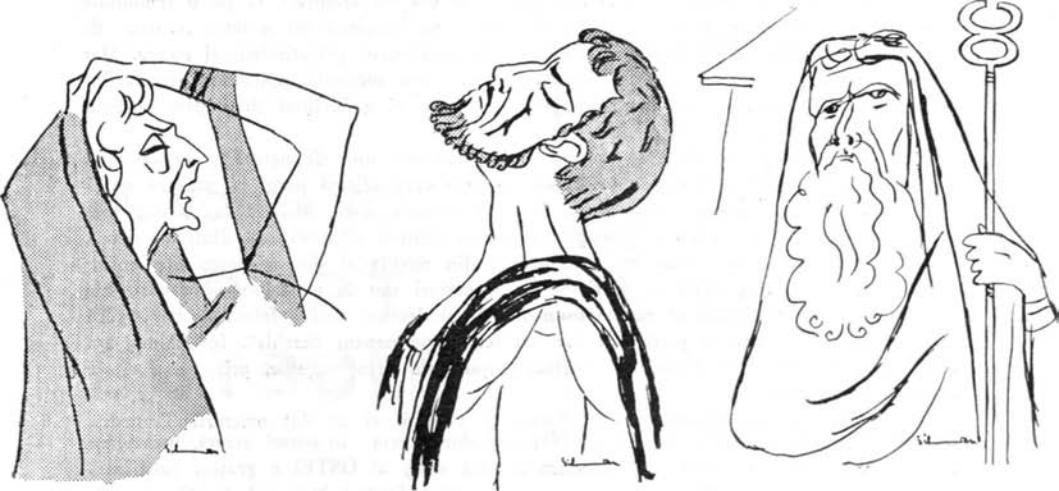

„OEDIP” ȘI „HECUBA”

În amplul amfiteatru al Sălii Palatului, cu publicul participînd ca un cor imens, Teatrul Național din Atena s-a simțit aproape acasă, deloc străimtorat. Am dedus această stare din liniștea, din siguranța cu care au recitat și s-au mișcat acești plenipotențieri ai geniului tragic grec. Spun grec și nu elen, poate dintr-o prejudecată lingvistică: tragediile *Oedip-rege* și *Hecuba* n-au fost rostite în original, ci în neogreacă, limbă după cît se pare încă nefixată, încă incertă între idiomul literar și graiurile populare. De această incertitudine și instabilitate însă, Alexis Minotis — regizor și protagonist al lui *Oedip* — a știut să profite, după părerea mea, într-un mod original. El a scos tragedia de pe soclul unei tradiții statice, i-a dezmoțit articulațiile și a făcut din ea un organism viu, sugerîndu-i ipostaze inteligibile și credibile pentru noi, spectatorii de astăzi. Fundamental, Minotis a acționat, aș spune, „neorealist”, în sensul experienței făcute în ultimul deceniu de filmul grec. Interpretarea a fost ușor de recunoscut în diversificarea pitorească a corului popular de la început, în atmosfera democratică de la curte, în relațiile dintre personaje, în tonul și gestul „cotidian” al protagoniștilor: într-un cuvînt, *cronică lirică*, document poetic al unor evenimente, așa cum cere tocmai neorealismul. Devotamentul regelui teban față de poporul său e împins pînă la ultimele consecințe, tragedia unei dinastii, a Labdacizilor, devenind tragedia posibilă a oricărei familii din cetate. Concepția invită la o discretă demitizare a eroului central și la difuzarea largă a semnificațiilor textului, cu accentele ușor deplasate de pe *destinul tragic*, pe tîlcul unui soi de *măpastă* în accepție populară. Am aderat fără efort la această propunere a artistului, căruia — în timp ce joacă — i se citesc pe frunte și în priviri itinerarul și răspunderea întregului spectacol. Vreau să spun că Minotis a gîndit coerent etapele tragediei, ca regizor, dar s-a vitregit într-o măsură ca interpret al lui Oedip. Artistul a dat echilibru și eleganță eroului său, dar nu l-a înfiorat tragic: străvechea *catharsis* n-a avut astfel loc.

În schimb, importantă mi s-a părut încărcătura culturală a spectacolului. Minotis ne-a făcut să întrevădem straturile de civilizație teatrală (mai ales vizuală), care ne despart sau care ne apropie — unul după altul, unul lîngă altul — de timpurile mitice și de anii lui Sofocle. Cum? Într-un gest al unui interpret am recunoscut scene de evocare biblică (primul cor din *Oedip-rege* se poate asocia prompt cu scene de masă din filmul *Evanghelia după Matei* al lui Pasolini); într-o cadență a frazei, am identificat inflexiuni

Katina Paxinou în rolul titular din „Hecuba”; Alexis Minotis în rolul titular din „Oedip-Rege”; Yannis Apostolidis (Tiresias) în „Oedip-Rege”

de dialog și de spectacol shakespeareene, după cum în alte pasaje apărea regularitatea versului neoclasic; într-o schițare fulgerătoare de mimică, am ghicit tendința unei „trăiri” realiste, în timp ce un element de costumație putea să insinueze vagi anticipări baroce. Ca să nu vorbesc de sugestiile picturale, care desprinzându-se de pe anticele vase grecești ajung pînă la compozițiile clasice ale unui Picasso sau De Chirico. Eclecticism, în aparență, dar imaginile au o ordine și un sens, iar această memorie a unei istorii artistice milenare, densă în implicații și reverberații — tradiție vie! —, a avut darul să pună în lumină un adevărat concept de *cultură a spectacolului* și e îmbucurător, desigur, că această lecție vine și de la Atena, izvor și leagăn al Teatrului.

Sfera conceptului de cultură scenică se lărgeste dacă ne referim și la evoluția corului sau, mai precis, a corurilor: cu precădere, de bărbați în *Oedip-rege*, de femei în *Hecuba*. Participarea în unison și totuși individualizată a fiecărui figurant, devenit rind pe rind corifeu, a fost studiată și disciplinată pînă în cel mai mic amănunt. S-ar putea spune că s-a atins desăvîșirea în stilizarea pașilor, cînd moi și lunecați agale (circumspecția femeilor din *Hecuba*, de pildă), cînd rezezi și sacadați (ca în „hora” de bucurie din *Oedip-rege*, pe sensibila muzică a Katinei Paxinou), transformînd corul într-un permanent freamăt de mare sau de chiparoși. Singurul dubiu care persistă e dacă, într-adevăr, corul n-a rămas *uneori* în pragul unei caligrafii pure, a gestului frumos în sine, legat cu fire prea subțiri de imaginea dramatică desfășurată dincolo de el.

În virful acestor anevoioase, deși aparent foarte simple, construcții scenice, se situează figura Katinei Paxinou, actriță singulară, rafinat om de teatru și distinsă personalitate a culturii contemporane. Nu pe forța, nu pe urletul disperat de „fără verticală”, nu pe răzvrătirea violentă a mamei care îndură lovituri după lovituri mortale,

și-a construit Katina Paxinou personajul (așa cum era de așteptat), ci pe o femininitate răbdurie și sublimă, pe o mare suplețe de tonuri, pe imaginea nu a unei „eroine” de excepție, ci pe aceea a unui chip uman ușor de recunoscut pretutindeni și mereu. Dar ca și în *Oedip-rege*, nici de data aceasta tragedia n-a incendiat spiritele spectatorilor cu vîlvățile ei posibile, mocnite în pagina autorului, ci a încîntat doar prin armonii de voci și de corpuri omeneste.

Ascultîndu-i pe actorii greci, mi-am dat seama mai ușor de natura și proveniența populară, democratică, a tragediei, expresie de artă care afirmă omul ca măsură unică a universului, care respinge moartea și face să triumfe viața. Mi-am dat seama mai ușor cum s-a înfiripat, cîndva, aproape *ex nihilo*, dintr-o gilceavă sau dintr-un ritual, acțiunea teatrală, drama (drao = a acționa): din nevoia și din pasiunea atenienilor guralivi, gata în orice clipă să participe ca spectatori sau ca protagoniști la disputele oratorice, la argumentările și contraargumentările dialectice, însași faimoasa lor Agoră fiind „mai curînd decît o piață sau for, un teatru permanent deschis”. În schimb, am trăit mai puțin bănuitele efecte de purificare spirituală prin tragedie, prin forța ei de dezlănțuire și mistuire.

Această măreață capitală a antichității și poporul ei au dat omenirii Tragedia. Modelul ei e reînviat astăzi de Teatrul Național din Grecia: în sensul acesta, încheierea din caietul-program (ca totdeauna meschin și fără sare) al OSTEI e grațios justificată în afirmația că „interpretarea tragediei antice de către Teatrul Național din Grecia este singura demnă de acest gen”. Singura, firește, alături de aceea a lui Piraiikon Teatron.

Florian Potra

Stelios Vacovits (Ulyse), Vassilis Canakis (Agamemnon), Thanos Kotsopoulos (Polymnestor) în „Hecuba”

